

Málshættir í stafrófsröð

A

Aldrei er góð vísa of oft kveðin.
 Aldrei nær sá heilum eyri er hálfan fyrirlítur.
 Aldrei verður tófa trygg.
 Allar ár renna til sjávar.
 Allir hafa nokkuð til síns máls.
 Allir hanar hafa kambinn.
 Allir renna blint í sjóinn.
 Allt tekur enda um síðir.
 Allir vilja elli bíða, en enginn hennar mein líða.
 Allir vilja síns böls blindir vera.
 Allt er vænt sem vel er grænt.
 Auðkenndur er asninn á eyrunum.
 Auðvelt er að lofa, örðugt að efna.

Á

Á misjöfnu þrífast börnin best.
 Á skal að ósi stemma.
 Á skottinu þekkist refurinn.
 Ágirnd vex með eyri hverjum.
 Árinni kennur illur ræðari.

B

Barnið vex en brókin ekki.
 Batnandi manni er best að lifa.
 Best er illu aflokið.
 Betra er að banga en biðja.
 Betra er að játa sannri sök en neita.
 Betra er hálf brauð en allt misst.
 Betri er bið en bráðræði.
 Betri er dyggð en dýr ætt.
 Betri er einn fugl í hendi en tveir í skógi.
 Betri eru fimmtán ær aldar en tuttugu kvaldar.
 Betri er hálfur skaði en allur.
 Betri er krókur en kelda.
 Betri er lítill fiskur en tómur diskur.
 Blindur er bóklaus maður.
 Blindur er hver í sjálfs síns sök.
 Bók er best vína.
 Bóndi er bústólpi, bú er landstólpi.
 Bragð er að, þá barnið finnur.
 Bundinn er sá er barnsins gætir.



Búskap skyldi í harðæri hefja.
 Brigðult er lán sem brothætt gler.
 Bættu svo bú þitt að eigi annan skaðir .
 Búskap skyldi í harðæri hefja.

D

Dramb er falli næst.
 Drjúg eru morgunverkin.
 Dropinn holar harðan stein.
 Dýrt er drottins orð.

E

Eftir óhóf kemur örbirgð.
 Eftir storminn lifir aldan.
 Ei er kálið sopið þó í ausuna sé komið.
 Eigi leyna augu ef ann kona manni.
 Ein lygi býður annarri heim.
 Einn er litur allra kúa um nætur.
 Einhvers staðar verða vondir að vera.
 Eins dauði er annars brauð.
 Eitt sinn skal hver deyja.
 Ekkert er fullreynt í fyrsta sinn.
 Ekki dugir úlfs hár að gylla
 Ekki er allt gull sem glóir.
 Ekki er allt sem augun dæma.
 Ekki er fugl í höndum, þó fljúgi með ströndum.
 Ekki er gaman nema gott sé.
 Ekki er heppni að hrósa fyrr en hlotið er.
 Ekki er hundum í helgidóm að bjóða.

Ekki er sú betri músin er læðist en hin er stekkur.
 Ekki er ráð nema í tíma sé tekið.
 Ekki er skoðað upp í þann folann sem gefinn er.
 Ekki er vakurt nema vel sé riðið.
 Ekki er það einum bót, þó annar sé verri.
 Ekki eru allar ástir í andliti fólgnar.
 Ekki eru allir vinir sem í eyrun hlæja.
 Ekki sækja allir sama byr.
 Ekki tjáir að æðrast um orðinn hlut.
 Ekki vantar vini þá vel gengur.
 Ekki verður bókvitið í askana látið.
 Ekki verður feigum forðað né ófeigum í hel komið.
 Endirinn skyldi í upphafi skoða.
 Engin nótt er svo dimm að eigi komi dagur á eftir.
 Enginn er annars bróðir í leik.
 Enginn er bróðir í annars neyð.
 Enginn er hærri þó hann hreyki sér.
 Enginn er of gamall gott til að læra.
 Enginn ræður sínum næturstað.
 Enginn sér sjálfan sig.
 Enginn veit hvað átt hefur fyrr en misst hefur.
 Enginn veit hvað ungi kann að verða.
 Enginn veit sína ævina fyrr en öll er.
 Enginn verður óbarinn biskup.
 Enginn uxi er með okinu borinn.
 Engum er allt léð né alls varnað.
 Engum er illt skapað.
 Engum flýgur steikt gæs í munn.

F

Fagurt er landið í fari sjávar.
 Fáir eru smiðir í fyrsta sinn.
 Fáir eru vinir hins snauða.
 Fátt er svo með öllu illt, að ekki boði nokkuð gott.
 Fjarlægðin gerir fjöllin blá og mennina mikla.
 Fjörður skyldi milli frænda og vík milli vina.
 Flas er falli næst.
 Fleira er matur en feitt kjöt.
 Fleira má bíta en feita steik.
 Fleira þarf í dansinn en fagra skóna.

Flest er hey í harðindum.
 Flýtur meðan ekki sekkur.
 Fokið er í flest skjól.
 Frelsi er fé betra.
 Frekur er hver til fjörsins.
 Fyrr má nú rota en dauðrota.
 Fýsir eyrun illt að heyra.

G

Garður er granna sættir.
 Glöggt er gests augað.
 Gott er að eiga hauk í horni.
 Gott er að hafa alltaf á þrjónunum.
 Gott er heilum vagni heim að aka.
 Gott er sjúkum að sofa.
 Greiðfær er glötunarleiðin.
 Grípa skal gæs meðan gefst.
 Grísir gjalda gömul svín valda.

H

Hamingjan er ekki herravönd.
 Hamra skal járníð á meðan það er heitt.
 Hart bíta hundar kónigs.
 Hátt hreykir heimskur sér.
 Heima er hundurinn frakkastur.
 Heimskt er heimaalið barn.
 Hestur fellur oft á flötum vegi.
 Hvað ungur nemur gamall temur.
 Hver er sinnar gæfu smiður.
 Hver hefur sinn djöful að draga.
 Hver sótt er hörðust undir batann.
 Hverjum þykir sinn fugl fagur.
 Hægt skal að heiman aka.

I

Iðjuleysi er rót alls illis.
 Illa gróa gömul sár.
 Illa grær um hrærðan stein.
 Illt segir af illum.
 Illum fylgja illar fréttir.
 Illur á sér illis von.

I

Í mörgu fé er misjafn sauður.
 Í lygnu vatni er oft langt til botns.
 Í tíma skal læknara leita.
 Í upphafi skyldi endirinn skoða.

K

Kalt er kattar gamanið.
 Kemst þótt hægt fari.
 Kominn er köttur í ból bjarnar.
 Kóngur vill sigla en byr hlýtur að ráða.
 Kulnar eldur nema kyntur sé.
 Kýrin mjólkur ekki meira þó skjólan sé stór.

L

Leiður er sá er satt eitt segir.
 Lengi getur vont versnað.
 Litlir katlar hafa og eyru.
 Litlu munaði, sagði músin, hún mé í sjóinn.
 Lífið er stutt en listin löng.
 Lítið er ungs manns gaman.

M

Margt er baðstofuhjalið.
 Margt fer öðruvísi en ætlað er.
 Margur beygir bakið en ber þó lítið heim.
 Margur er knár, þó hann sé smár.
 Margur fer í geitarhús ullar að biðja.
 Margur hefur magann fyrir sinn guð.
 Margur heldur mig sig.
 Margur kyssir þá hönd er hann vildi að af væri.
 Margur um hug sér mæla kann.
 Matur er mannsins megin.
 Milt er móðurhartað.
 Morgunstund gefur gull í mund.
 Mörg er búmanns raunin.
 Mörg eru dags augu.
 Mörgum verður bilt þá boðið er.

N

Nýir vendir sópa best.
 Nær ein kýrin pissar, pissa þær allar.

O

Of seint er að byrgja brunninn þá barnið er
 dottið ofan í.
 Oft er gott það er gamlir kveða.
 Oft er í holti heyrandi nær.
 Oft er logn á undan stormi.
 Oft er misjafn sauður í mörgu fé.
 Oft fer góður biti í hundskjaf.
 Oft kann að loða skarn við skel.
 Oft kemur góður, þá getið er, svangur, þá etið
 er og illur, þá um er rætt.
 Oft má satt kyrrt liggja.
 Oft mælir sá fagurt er flátt hyggur.
 Oft rífast tveir hundar um eitt bein.
 Oft veltir lítil þúfa þungu hlassi.
 Oft verður góður hestur úr göldum fola.
 Oft verður tré úr mjúkum kvisti.
 Oft þykir náþakýrin betri en sín eigin.
 Orminum er skapfelldast að skríða.
 Orð eru til alls fyrst.

R

Ræðan er silfur en þögnin gull.

S

Sameign gerir tíðum sundurþykki.
 Sannleikurinn er sagna bestur.
 Sannleikanum verður hver sárreiðastur.
 Sá er drengur er við gengur.
 Sá er vinur sem í raun reynist.
 Sá gefur mest er minnst má.
 Sá skal vægja sem vitið hefur meira.
 Sá verður aldrei ríkur sem alla hnúta slífur.
 Seldu ekki björninn fyrr en hann er unninn.
 Seint flýgur krummi á kvöldin.
 Sinn er siður í landi hverju.
 Sitt er hvað Jón og séra Jón.
 Sitt er hvort gæfa eða gjörvileiki.
 Sígangi lukka er best.
 Sjaldan er ein báran stök.
 Sjaldan hef ég flotinu neitað.
 Sjaldan koma öll kurl til grafar.
 Sjaldan veldur einn þá tveir deila.
 Sjaldséðir eru hvítir hrafnar.

Sjálfur veit gerst hvar skórinn kreppir.
 Sjón er sögu ríkari.
 Skíts er von úr rassi.
 Spott og skaði sitja oft saman.
 Sultur gerir sætan mat.
 Svo er hestur sem hann er hafður.
 Svo lærir lengi sem lifir.
 Svo má brýna deigt járn að bíti.
 Svo má illu venjast að gott þyki.
 Svo rætist hver draumur sem hann er ráðinn.
 Sæll er sá sem annars böll bætir.
 Sætur er sjaldfenginn matur.
 Sök bítur sekan.

T

Taka skal viljann fyrir verkið.
 Til þess eru vítin að varast þau.
 Tímarnir breytast og mennirnir með.
 Tvisvar verður sá feginn sem á steininn sest.

U

Ungur skyldi læra ef aldraður skyldi kunna.
 Umgengni lýsir innri manni.
 Uxa skal með arði reyna.

Ú

Úlfur er svína sættir.

V

Vandratað er meðalhófið.
 Vinar gjöf skal virða og vel hirða.
 Vinnan gerir vænan svefn.
 Víða er pottur brotinn.

Þ

Það er fréttu fljótast sem í frásögn er ljótast.
 Það er skammvinn skemmtun að pissa í skóinn sinn.
 Það kemur oft vel á vondan.
 Það læra börnin sem fyrir þeim er haft.
 Það verður að segja hverja sögu eins og hún gengur.
 Það verður að spara sem lengi á að vara.
 Það þarf sterk bein til að bera góða daga.
 Þar er lús sem leitað er.
 Þegar eitt svínið rýtir rýta þau öll.
 Þegar kötturinn er úti leika mýsnar inni.
 Þjóð veit ef þrír vita.

Ö

Öfund dregur illan slóða.
 Öl er annar maður.
 Öll él birtir upp um síðir.
 Öll vötn renna til sjávar.

Heimildir:

Bjarni Vilhjálmsson og Óskar Halldórsson. 1979. *Íslenskir málshættir*.

Almenna bókafélagið, Reykjavík.

Sölvi Sveinsson. 1995. *Íslenskir málshættir með skýringum*.

Iðunn, Reykjavík.

Minnisspil



Aldrei er góð vísa	með eyri hverjum.
of oft kveðin.	Barnið vex
Allt er vænt	en brókin ekki.
sem vel er grænt.	Batnandi manni
Auðkenndur er asninn	er best að lifa.
á eyrunum.	Betri er krókur
Ágirnd vex	en kelda.



Bók er	Ekki er ráð
best vina.	nema í tíma sé tekið.
Dramb er	Ei er kálið sopið
falli næst.	þó í ausuna sé komið.
Dropinn holar	Ekki er allt gull
harðan stein.	sem glóir.
Enginn veit hvað átt hefur	Ekki er sú betri músin er læðist
fyrir en misst hefur.	en hin er stekkur.



Endirinn skyldi	Enginn verður óbarinn
í upphafi skoða.	biskup.
Enginn er annars bróðir	Fjarlægðin gerir fjöllin blá
í leik.	og mennina mikla.
Enginn er hærri	Flest er hey
þó hann hreyki sér.	í harðindum.
Enginn veit sína ævina	Glögg er
fyrr en öll er.	gests augað.



Grísir gjalda	Í lygnu vatni er oft langt
gömul svín valda.	til botns.
Hvað ungur nemur	Kóngur vill sigla
gamall temur.	en byr hlýtur að ráða.
Hver er sinnar	Lengi getur vont
gæfu smiður.	versnað.
Hverjum þykir	Margur fer í geitarhús
sinn fugl fagur.	ullar að biðja.



Margur heldur	Of seint er að byrgja brunninn
mig sig.	Þá barnið er dottið ofan í.
Morgunstund gefur	Oft er misjafn sauður
gull í mund.	Í mörgu fé.
Margur er knár,	Sannleikurinn er
þó hann sé smár.	sagna bestur.
Oft verður góður hestur	Sá skal vægja sem
úr göldum fola.	vitið hefur meira.



Sinn er siður	Sök bítur
í landi hverju.	sekan.
Sitt er hvað Jón	Taka skal viljann
og séra Jón.	fyrir verkið.
Sjaldan er ein	Tvisvar verður sá feginn
báran stök.	sem á steininn sest.
Sjón er	Tímarnir breytast
sögu ríkari.	og mennirnir með.



Þjóð veit	Öll él
ef þrír vita.	birtir upp um síðir.
Þegar kötturinn er úti	
leika mýsnar inni.	

Stigaspjald fyrir minnispil

Leikmaður	Slagur	Aukastig	Samtals

Leikreglur:

Málsháttarhlutarnir eru lagðir á hvolf á borð, fyrripartarnir sér og seinniþartarnir sér. Gætið þess að aðskilja hrúgunar með fyrri- og seinniþörtunum og blandið þeim ekki saman. Ruglið hvorri hrúgu fyrir sig. Hægt er að nota alla málshættina – eða velja færri úr, allt eftir því hvað spilið á að vera erfitt.

Slagur: Hver leikmaður dregur einn fyrripart og einn seinniþart. Ef þeir passa saman fær hann slag og þar með eitt stig. Hafið leiðréttingarspjaldið við hendina og athugið jafnóðum hvort málshættirnir séu ekki örugglega réttir.

Aukastig: Ef leikmaður notar málsháttinn í setningu *um leið og hann leggur slaginn niður* fær hann aukastig. Ef það gleymist er aukastigið glatað. Dæmi: Leikmaður dregur málsháttinn Sjón er sögu ríkari og segir t.d.: „Sjón er sögu ríkari sagði afi um leið og hann kíkti ofan í súpupottinn“ þá fær hann aukastig.

Minnisspil

Leiðréttingarspjald

Allar ár renna til sjávar.
 Aldrei er góð vísa of oft kveðin.
 Allt er vænt sem vel er grænt.
 Auðkenndur er asninn á eyrunum.
 Ágirnd vex með eyri hverjum.
 Barnið vex en brókin ekki.
 Batnandi manni er best að lifa.
 Betri er krókur en kelda.
 Bók er best vina.
 Dramb er falli næst.
 Dropinn holar harðan stein.
 Ei er kálið sopið þó í ausuna sé komið.
 Ekki er allt gull sem glóir.
 Ekki er ráð nema í tíma sé tekið.
 Ekki er sú betri músin er læðist en hin er stekkur.
 Endirinn skyldi í upphafi skoða.
 Enginn er annars bróðir í leik.
 Enginn er hærri þó hann hreyki sér.
 Enginn veit hvað átt hefur fyrr en misst hefur.
 Enginn veit sína ævina fyrr en öll er.
 Enginn verður óbarinn biskup.
 Fjarlægðin gerir fjöllin blá og mennina mikla.
 Flest er hey í harðindum.
 Glögggt er gests augað.
 Grísir gjalda gömul svín valda.
 Hvað ungur nemur gamall temur.
 Hver er sinnar gæfu smiður.

Hverjum þykir sinn
 fugl fagur.
 Illt segir af illum.
 Í lygna vatni er oft
 langt til botns.
 Kóngur vill sigla en byr
 hlýtur að ráða.
 Lengi getur vont
 versnað.
 Margur er knár, þó hann sé smár.
 Margur fer í geitarhús ullar að biðja.
 Margur heldur mig sig.
 Morgunstund gefur gull í mund.
 Of seint er að byrgja brunninn þá barnið er
 dottið ofan í.
 Oft er misjafn sauður í mörgu fé.
 Oft verður góður hestur úr göldum fola.
 Sannleikurinn er sagna bestur.
 Sá skal vægja sem vitið hefur meira.
 Sinn er siður í landi hverju.
 Sitt er hvað Jón og séra Jón.
 Sjaldan er ein báran stök.
 Sjón er sögu ríkari.
 Sök bítur sekan.
 Taka skal viljann fyrir verkið.
 Tvisvar verður sá feginn sem á steininn sest.
 Tímarnir breytast og mennirnir með.
 Þegar kötturinn er úti leika mýsnar inni.
 Þjóð veit ef þrír vita.
 Öll él birtir upp um síðir.



Heimildir:

Bjarni Vilhjálmsson og Óskar Halldórsson. 1979. *Íslenzkir málshættir*.
 Almenna bókafélagið, Reykjavík.

Sölvi Sveinsson. 1995. *Íslenskir málshættir með skýringum*. Iðunn, Reykjavík.

Andstæður

*Þegar eitt svínið rýtir rýta þau öll.
Nær ein kýrin pissar, pissa þær allar.*

Þessir heldur óvirðulegu málshættir hafa sömu merkingu, þeir lýsa eðli manna og dýra. Við mennirnir getum verið miklar hópsálir, það þarf ekki að líta lengra en til fata-tískunnar til að sannfærast um það.

- Vinnið saman tvö og tvö og skoðið málsháttalistann vandlega. Reynið að finna eins mörg „málsháttapör“ og þið getið, sem hafa sömu eða svipaða merkingu, og skrifið þau á línurnar hér fyrir neðan. Það getur verið gott að hafa orðabók við hendina til að fletta upp erfiðum orðum.



Sannleikurinn er sagna bestur.

Leiður er sá er satt eitt segir.

Þessir málshættir passa ekki alveg saman. Þeir eru samt ekki alveg eins miklar andstæður og virðast kann við fyrstu sýn, þar sem sá síðari hvetur ekki beinlínis til lygi, heldur þóttu þeir sögumenn leiðinlegir sem ekki skreyttu sögur sínar og bættu við til að gera þær meira krassandi.

- Vinnið saman tvö og tvö og skoðið málshátta-listann vandlega. Reynið að finna eins mörg „málsháttapör“ og þið getið, sem hafa andstæða merkingu, og skrifið þau á línurnar hér fyrir neðan. Það getur verið gott að hafa orðabók við hendina til að fletta upp erfiðum orðum.

Ráðleggingar

Málshættir hafa oft að geyma lífsspeki og ráðleggingar um hvernig gott getur verið að haga lífi sínu. Þeir eru sprotnir úr langri reynslu kynslóðanna og í þeim er oft einnig boðskapur eða siðareglur.

Nú skalt þú velja þrjár af eftirfarandi „persónum“. Þær standa allar á tímamótum í lífi sínu og þurfa á góðum ráðum að halda. Þú skalt velja þrjá málshætti fyrir hverja þeirra og rökstyðja valið stuttlega.



- Jóna er nýtrúlofuð og hún og unnustinn eru búin að ákveða brúðkaupsdaginn. Hún er mjög hrifin af unnusta sínum, en hún er ekki viss um að hún sé tilbúin að gifta sig strax.
- Hljómsveitin hans Eyvindar sló óvænt í gegn á síðustu Músíktíraunum og nú eru þeir komnir með plötusamning. Eyvindur er sæll og glaður, en í skólanum talar hann bara við sætustu stelpurnar og virðist alveg vera búinn að gleyma gömlu vininum.
- Anna er á leiðinni í bakpokaferð um Asíu, eini í heilt ár.
- Steinn er að byrja í mjög erfiðu en spennandi námi.
- Ingimundur er afar einmana eftir að besti vinur hans lést og einangrar sig meira og meira. Hann fer sjaldan út og hittir oft ekki nokkurn mann dögum saman.
- Steinunn er á villigötum. Hún er farin að drekka mikið og fíkta við eiturylf. Hún lýgur að foreldrum sínum og vinum sínum líka..
- Jóhanna var um það bil að undirrita samning við þýskt handboltafélag þegar hún brotnaði afar illa. Nú liggur hún á sjúkrahúsi og íþróttiferill hennar er í algerri óvissu.
- Gunnar er bæði glaður og kvíðinn. Á morgun fer hann í inntökupróf sem hann er búinn að stefna að í tíu ár. Þetta er samkeppnispróf, þar sem mjög margir sækjast eftir fáum plássum.

Ræða – með eða á móti?

- 1) Veldu einn af málsháttunum hérna fyrir neðan. Ekki eyða of löngum tíma í að velja, ef þú getur alls ekki valið má alltaf kasta upp á það!
- 2) Veldu hvort þú ætlar að tala með eða á móti málshættinum. Ertu sammála eða ósammála því sem málshátturinn heldur fram? Það sama gildir hér, ekki eyða miklum tíma í að velja, ef þú ert hlutlaus og átt erfitt með að velja má alltaf kasta upp á svarið.
- 3) Skrifaðu málsháttinn efst á lítið blað. Hann er kjarni ræðunnar. Skrifaðu svo nokkrar setningar fyrir neðan hann. Þær eiga að mynda rammann að ræðunni þinni.
- 4) Skipuleggðu ræðuna þína á eins mörg blöð og þú þarft. Skrifaðu stuttar setningar eða einstök orð sem minna þig á það sem þú ætlar að segja.
- 5) Segðu sögur ef þú getur. Sögur gera ræður miklu skemmtilegri og áhugaverðari.
- 6) Æfðu þig fyrir framan spegil og gjarna fyrir framan áheyrendur.
- 7) Líttu upp úr blöðunum þegar þú flytur ræðuna þína!
- 8) Ekki setjast um leið og þú ert búinn, gefðu áhorfendum tækifæri á að klappa fyrir þér og spyrja spurninga.



<i>Blindur er bóklaus maður.</i>	(Bókin er upphaf vísu og menntunar og sá sem engar bækur les gæti eins verið blindur.)
<i>Bundinn er sá er barnsins gætir.</i>	(Það þarf að gæta barnanna og sá sem gerir það er ekki alltaf frjáls ferða sinna á meðan.)
<i>Fjörður skyldi milli frænda og vík milli vina.</i>	(Of mikið nábyli getur skapað ósætti.)
<i>Frelsi er fé betra.</i>	(Frelsið er verðmætara en veraldlegur auður.)
<i>Iðjuleysi er rót alls ills.</i>	(Þeir sem hafa nóg fyrir stafni freistast síður til að gera eitthvað af sér.)
<i>Sá verður aldrei ríkur sem alla hnúta slítur.</i>	(Það þarf þolinmæði til að leysa hnúta og sá sem ekki er þolinmóður verður seint ríkur. Reipi voru líka verðmæt og það var sóun að slíta þau. Sá sem sleit hnúta í stað þess að leysa þá, sóaði því reipi og það var heldur ekki vænlegt til ríkidæmis.)
<i>Sitt er hvað Jón og séra Jón.</i>	(Það eru gömul og ný sannindi að það er ekki sama hver maður er. Sumir virðast eiga meiri rétt en aðrir og því lýsir þessi málsháttur.)
<i>Umgengni lýsir innri manni.</i>	(Góð umgengni þótti, og þykir enn, mikilvæg.)

Ritun

Í þessu verkefni áttu að skrifa stutta sögu um málshátt sem þú dregur úr potti (eða einhverju öðru sem kennarinn þinn velur). Sagan á að gerast í nútímanum og vera lýsandi fyrir boðskap málsháttarins. Málshátturinn má koma fyrir í sögunni en þess þarf þó ekki.

Ef þú dregur til dæmis málsháttinn *öfund dregur illan slóða*, gætir þú skrifað stutta sögu um það sem gerist þegar einn úr vinahópnum er valinn í unglíngalandsliðið og hinir ná ekki að gleðjast með honum/henni heldur byrja að baktala hann/hana og rífa hann/hana niður.

Reyndu að eyða ekki of miklum tíma í inngang og kynningar á persónum, komdu þér frekar beint að efninu.



Glens og grín

Margir kannast við afbakanir á málsháttum og tilbúna grín málshætti. Oft eru þeir sprotnir úr misskilningi eða útúrsnúningi á þekktum málsháttum. Aðrir eru hreinn tilbúningur.

Sem dæmi má nefna:

Oft byrjar málsháttur á oft.

Sá vægir sem veit ekki meira.

Oft fylgir öxull framdrifi.

Hagstæðara er að borga með glöðu geði en peningum.

Enginn veit ævi sína fyrr en í ausuna er komið.

Betri er einn fugl í sósu en tveir í frysti.

Sjaldan fellur gengið langt frá krónunni.

Oft veltir lítill stóll þungum rassi.

Fermt barn forðast prestinn.

Oft eru dáið hjón lík.

Enginn verður óbarinn boxari



Prófaðu að búa til þína eigin „málshætti“. Þeir mega gjarna vera myndir en alls ekki meiðandi, því *aðgát skal höfð í nærveru sálar*. Það getur verið gott að skoða málsháttalistann til að fá hugmyndir.

Leikur og látbragð

Margir kannast við leikinn „actionary“, en hann gengur út á að ein manneskja leikur ákveðin orð eða orðasambönd, án þess að gefa frá sér hljóð. Þeir sem giska fá til þess ákveðinn tíma, eða þá að leikarinn gefur þeim merki um að hætta, þegar hann sér ekki fram á að liðsfélagarnir séu á réttri leið.

Í þessum leik myndu krakkarnir leika málshætti í tveggja til þriggja manna hópum. Ef aðstæður leyfa væri gaman að gefa þeim færi á að undirbúa sig í u.þ.b. 15 mínútur áður en „sýningin“ fer fram. Það væri tilvalið að láta þau sjálf „hanna“ ákveðin tákni (t.d. með fingrum) fyrir nafnorð, lýsingarorð og sagnorð, sem þeim væri leyfilegt að nota til að hjálpa þeim sem væri að giska. Sem dæmi má nefna að ef verið væri að leika „hamra skal járníð á meðan það er heitt“ og áhorfendur giska á „hamar“ þá mætti gefa þeim merki um að þar ætti að vera sagnorð og hjálpa þeim þannig á rétta braut.



Hóparnir leika fyrir framan bekkjarfélagana, sem rétta upp hönd til að fá að giska og að í staðinn fyrir að keppt sé við klukkuna verði skýrasta og frumlegasta framsetningin valin þegar allir hóparnir hafa sýnt.

Það er ástæða til að hvetja krakkana til að vera nákvæma, en nota fremur stórar og skýrar hreyfingar. Það er mikilvægt að kennari stjórni leiknum.

Hér á eftir eru 18 tillögur að málsháttum, sem verður eflaust misjafnlega erfitt að leika.



Að hika er sama og tapa

Árinni kennur illur ræðari.

Barnið vex en brókin ekki.

Betur sjá augu en auga.

Blindur er bóklaus maður.

Brennt barn forðast eldinn.

Ei (eigi/ekki) er sopið kálið
þó í ausuna sé komið.

Eins dauði er annars brauð.

Ekki er allt gull sem glóir.

Enginn verður óbarinn biskup.

Fall er farar heill.

Hamra skal járníð
á meðan það er heitt.

Margur er knár, þó hann sé smár.

Margur verður af aurum api

Margt smátt gerir eitt stórt.

Orð eru til alls fyrst.

Sjaldan fellur eplið langt frá eikinni.

Tíminn lækna öll sár.
